

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

მარტვილის მუნიციპალიტეტი

მარტვილის
მუნიციპალიტეტი

მარტვილის მუნიციპალიტეტი, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეული დასავლეთ საქართველოში, სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში. მ. მ-ს ჩრდ-ით ესაზღვრება ლენტეხის, აღმ-ით - ხონის, ჩრდ.-აღმ-ით - ცაგერის, სამხრ-ით - სენაკისა და აბაშის, ხოლო დას-ით და ჩრდ.-დას-ით - ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტები. ფართობი 880 კმ², მოსახლეობა 33.5 ათ. კაცი (2014). ადმ. ცენტრი - მარტვილი. მუნიციპალიტეტში შედის 1 ქალაქი და 20 თემი (აბედათი, ბანძა, გაჭედილი, გურძემი, დიდი ჭყონი, დოშაყი, ვედიდკარი, თამაკონი, ინჩხური, კინია, კურბუ, ლეხაინდრაავო, ნაგვაბავო, ნახუნავო, ნაჯახავო, ონოღია, სალხინო, სერგიეთი, ტალერი, ხუნწი).

ისტორიული ცნობა. ახლანდ. მ. მ-ის ტერიტ. შედიოდა კოლხეთის სამეფოში, ძვ. წ. III ს-ში

ქართლის სამეფოში შემავალი ეგრისის ტერიტ. იყო, ადრეული და განვითარებული

ფეოდალიზმის ხანაში ეგრისის სამეფოს, აფხაზეთის სამთავროს, აფხაზთა სამეფოს, აფხაზთა და ქართველთა სამეფოს, შემდეგ ერთიანი საქართვე., XIII-XIV სს. მიჯნაზე იმერეთის სამეფოს ეკუთვნოდა. ამ ტერიტორიას მოიცავდა ოდიშის საერისთავო, რ-იც XV ს-იდან შედიოდა იმერეთის სამეფოში, შემდეგ კი ოდიშის (სამეგრელოს) დამოუკიდებელ სამთავროდ იქცა. ეპარქიულად ექვემდებარებოდა ჭყონდიდის საეპისკოპოსოს. სამეგრელოს სამთავროს გაუქმების (1867) შემდეგ ქუთაისის გუბერნიის სენაკის მაზრაში შედიოდა. 1921 საქ. სსრ. ადმ.-ტერიტ. დაყოფით სენაკის მაზრაში დარჩა, ხოლო 1930 გამოეყო მას დღევანდელ საზღვრებში მარტვილის რ-ნის სახელწოდებით. 1936 წ. 3 სექტემბრიდან 1990-მდე ერქვა გეგეჭკორის რ-ნი, 1963-66 შეერთებული ჰქონდა აბაშის რ-ნი. 1990-იდან ისევ მარტვილის რ-ნი გახდა, 2006-იდან ეწოდა მ. მ.

ბ უ ნ ე ბ ა . მ. მ-ის ტერიტ. სამხრ. ნაწილი უჭირავს ოდიშის ვაკეს, რ-იც აგებულია მეოთხეული მდინარეული და ტბიური კენჭნარით, ქვიშებითა და თიხებით. ვაკე სამხრ.-დას-იდან ჩრდ.-აღმ-ისკენ თანდათან მალღდება (60-იდან 170 მ-მდე) და მდ. აბაშასა და მარტვილამდე აღწევს. მუნიციპ-ის ტერიტ-ის ცენტრ. ნაწილი გაშლილია ბორცვიან მთისწინეთზე. მის აგებულებაში შედის მეოთხეული ქვიშაქვები და თიხები, აგრეთვე ნეოგენური და პალეოგენური ასაკის კონგლომერატები, ქვიშები, თიხები. მთისწინეთის სიმაღლე მერყეობს 170-500 მ ფარგლებში. მას ორ ნაწილად ყოფს აბედათის დაბალი სერი (მაქს. სიმაღლე 628 მ). მუნიციპალიტეტის ჩრდ. ნაწილი უჭირავს ცარცული და იურული ასაკის კირქვებით, ქვიშაქვებით, მერგელებით, თიხა-ფიქლებითა და კონგლომერატებით აგებულ ეგრისის ქედის სამხრ. ციცაბო კალთებს. ამ ქედზე მდებარეობს მ. მ-ის უმაღლესი მთა ტეხურიმდუდი (3003 მ), მთიანი ზოლი და ასხის მასივი. მისი სამხრ.-დას. კალთები, რ-ებიც მ. მ-ს ეკუთვნის, მდიდარია კარსტული ფორმებით. მ. მ-ის წიაღისეულია სამშენებლო კირქვა და ლებარდეს, ჩეგოლას და დვირისთავის სამკურნალო მინერ. წყლები.

ოდიშის დაბლობზე ზღვის ნოტიო სუბტროპ. ჰავაა. ზამთარი თბილია, ზაფხული - ცხელი. საშ. წლიური ტემპ-რა 13,8⁰ C, იანვ. 4,9⁰ C, აგვ. 22,5⁰ C. აბსოლ. მინ. -18⁰ C, მაქსიმუმი - 40⁰ C. ნალექები 2040 მმ წელიწადში, მაქსიმუმი ზაფხულ-შემოდგომაზე მოდის. ბორცვიან მთისწინეთში ნოტიო სუბტროპ. ჰავაა. იცის ზომიერად ცივი ზამთარი და ხანგრძლივი, თბილი ზაფხული. საშ. წლიური ტემპ-რა 12,8⁰ C, იანვ. 3,6⁰ C, აგვ. 21,7⁰ C, ნალექები 2200 მმ. მთაში ნოტიო ჰავაა, ზამთარი ცივია, ზაფხული გრილი, აბსოლ. მინ. -19⁰ C, აბსოლ. მაქს. - 32⁰ C, ნალექები 1900-2000 მმ.

მუნიციპ-ის ტერიტორიას ჩრდ-იდან სამხრ-ისაკენ კვეთს მდ-ები ტეხური და აბაშა, რ-ებიც სათავეს იღებენ ეგრისის ქედის სამხრ. კალთაზე, სამხრ.-აღმ. საზღვარს ჩამოუდის მდ. ცხენისწყალი. მდინარეებს ასაზრდოებს წვიმის, თოვლისა და მიწისქვეშა წყლები. მათ დიდი ენერგეტიკული მნიშვნელობა აქვს. მდინარეთა რეჟიმში დიდ როლს ასრულებს კარსტული წყლები, რ-ებიც ვოკლუზების სახით გამოედინება. ტბებიდან აღსანიშნავია

ტობავარჩხილის (დიდი და მცირე) ტბები.

მ. მ-ის დაბლობ ნაწილში ძირითადად სტეპური ენერი ნიადაგებია გავრცელებული, მდინარეთა ნაპირების გასწვრივ კი - ალუვიური. ბორცვიან მთისწინეთში ჩამოყალიბებულია ნეშომპალა-კარბონატული, ყვითელმინა, წითელმინა გაენრებული ნიადაგები; მთაში, 1800-2000 მ სიმაღლემდე, გავრცელებულია ტყის ყომრალი ნიადაგი, უფრო მაღლა, ალპ. და სუბალპ. ზონებში - მთის მდელოს კორდიანი ნიადაგები.

დაბლობისა და მთისწინეთის უმეტეს ნაწილში ბუნებრივი მცენარეული საფარი შეცვლილია კულტ. მცენარეულობით. ალაგ-ალაგ შემორჩენილ ტყეებში უმთავრესად გვხვდება თხმელა, რცხილა, ნეკერჩხალი, წიფელი, აქა-იქ - ბზა. არის მარადმწვანე ქვეტყე. მთის ტყიანი ზონის (400-500 მ-იდან 1800-2000 მ-მდე) ქვედა ნაწილში უმთავრესად ფართოფოთლოვანი ტყეებია - მუხნარი, რცხილნარი, რცხილნარ-მუხნარი, წიფლნარი, ზედაში კი - მუქწინვოვანი. მდ. ტეხურის სათავეში კარგად არის შემონახული ნაძვნარი და სოჭნარი. ტყის ზემოთ ალპ. და სუბალპ. მდელოებია, რ-ებსაც საზაფხულო საძოვრებად იყენებენ.

მ. მ-ში ბინადრობს ჯიხვი, არჩვი, მგელი, ტურა, დათვი, მელა, მაჩვი, კვერნა, კურდღელი, იშვიათად - გარეული ღორი. მრავალფეროვანია ფრინველთა სამყარო. გვხვდება ქვეწარმავლებიც. მდინარეებში მრავლადაა ქაშაპი, წვერა, კოლხური ტობი, კალმახი და სხვ.

მ. მ-ის ტერიტორიაზე ჩამოყალიბებულია ლანდშაფტის შემდეგი სახეები: დახრილი ვაკე-დაბლობები კოლხური მცენარეულობით, ალუვიური და ენერი ნიადაგებით; ბორცვიანი მთისწინეთი კოლხური მცენარეულობით, ყვითელმინა, წითელმინა და ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგებით; ბორცვიან-კარსტული სერები კოლხური მცენარეულობითა და ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგებით; კარსტული დაბალი მთები რცხილნარ-მუხნარითა და ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგებით; საშ. მთები წიფლის ტყეებითა და ტყის ყომრალი ნიადაგებით; კარსტული საშ. მთები წიფლნარ-მუქწინვოვანი ტყეებითა და ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგებით; კარსტის სუბალპ. ტყეები და მდელოები მთის მდელოსა და ნეშომპალა-კარბონატული ნიადაგებით; ალპ. მდელოები მთის მდელოს ნიადაგებით.

მ ო ს ა ხ ლ ე ო ბ ა . მოსახლეობის 99,8% ქართველია. მოსახლეობის სიმჭიდროვე 38 კაცი 1კმ²-ზე (2014).

მ ე უ რ ნ ე ო ბ ა . მ. მ-ის მრეწველობა ემყარება ადგილ. ნედლეულს. განვითარებულია ჩაისა და ღვინის წარმოება. სოფლის მეურნეობის დარგებია მეთხილეობა, მევენახეობა;

მოპყავთ მარცვლეული კულტურები. ამ ტერიტორიაზე გადის ადგილობრივი მნიშვნელობის გზები.

კულტურა და ჯანმრთელობის დაცვა. მ. მ-ში მდებარეობს კურ. ლეზარდე, ადგილ. მნიშვნელობის კლიმ.-ბალნეოლ. კურორტი ეგრისის ქედზე. ძირითადი სამკურნალო ფაქტორია მთის კლიმატი და მინერ. წყალი. ტურისტული თვალსაზრისით აღსანიშნავია ლეზარდეს ტბები, ონიორეს, ნაჩხურუს, ტობის ჩანჩქერები, მარტვილის კანიონი და მოთენას მღვიმე.

მ. მ-ში არის ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლები (62), საბავშვო ბაღები (16), პროფ. სასწავლებელი (2), ცენტრალური და საბავშვო ბ-კები (21), გ. ელიავას სახ. მარტვილის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი.

ისტორიულ - ხელოთმოძღვრული ძეგლები .
მუნიციპალიტეტი მდიდარია კულტურული ძეგლებითაც. მათ შორისაა მარტვილის მონასტერი, აბედათის და თამაკონის ციხეები, სალხინოს დადიანების საზაფხულო რეზიდენცია და სხვ.
